

יציאת מצרים – שחרור או שעבוד? עוני או התפתחות?

הרב שמואל טל

הנביא מתאר את עם ישראל בעת יציאת מצרים כמתבוסס בדמו, בשפל המדרגה: "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בְּדַמֶיךָ וְאָמַר לְךָ בְּדַמֶיךָ חַיִּי, וְאָמַר לְךָ בְּדַמֶיךָ חַיִּי"¹. מתוך מציאות אומללה זו, לקח הקב"ה את עם ישראל וגידל אותו עד שהגיע למדרגה הנישאה של מעמד הר סיני.

מדוע היה על עם ישראל להיגאל דווקא מתוך השפל הגדול ביותר? וכי לא יכלו לצאת ממצרים לא כעבדים, אלא כאדונים? כאומה חזקה, בריאה, עוצמתית? מדוע דוכאו והושפלו עד עפר ארבע מאות שנה, ורק אז, כשכמעט בטלו ואבדו במעמקי הטומאה וייסורי השעבוד, ה' קרא להם דרור וגאולה?

התשובה היא שהקב"ה רצה שעם ישראל יתחיל את היותו לעם מנקודת אפס דווקא; כשם שהזרע מתחיל לצמוח מהנקודה הכי שפלה – רק לאחר שנרקב – כך הקב"ה זרע את עם ישראל במצרים והמתין עד שהזרע כמעט התפורר – גם מבחינה רוחנית וגם מבחינת השעבוד הגשמי הנורא; שפל נורא זה היה הכרחי בשביל להתחיל את הווייתנו כעם, שכן בדרך זו נמצא שכל הווייתו של עם ישראל היא רק מכוחו של ה'. בשעבוד מצרים איבד העם כל כוח חיים עצמי, וכאשר שב לחיים, לא היה זה אלא מיד ה' – וזה מה שהעניק לעם ישראל המְתַחֵה את המימד אלוהי, הניסי, ההשגחתי שלו.

עניות זו אין משמעותה חידלון רוח, חולשת נפש או סגפנות לשמה; הקב"ה אינו חפץ לבטל או לאבד את העולם חס וחלילה. הרעיון הוא לא ביטול החיים, אלא קידושם והתחדשותם בטהרה. לא היה כל הכרח שבית המקדש יחרב ושישראל יצאו לגלות. לו חִכְמוּ ישראל והשכילו לשמוע בקול נביאייהם, הרי שיכולים היו להתחדש ולהיטהר, ללכת בברית ה' ולעלות מעלה אחר מעלה עד הגאולה השלמה; אלא שישראל לא זכו, ועל כן סיבב ה' יתברך את ההעדר – החורבן והגלות – על מנת ליצור הוויה חדשה לעם ישראל. זהו חידוש נפלא: הביטול האידיאלי אינו ביטול החיים אלא לידתם מחדש! מכאן אנו למדים שישנה חשיבות רבה מאוד שכל השנה נאכל חמץ ונחיה חיים תוססים ומלאים, אך הכרח הוא שנקודת הייסוד וההתחלה תהיה בבחינת 'מצה' – לחם העוני; ומתוך מציאות זו של התבטלות טהורה לרצון ה', יתפתחו לאחר מכן החיים במלואם.

¹ יחזקאל טז, ו.